

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ ПРАЦІ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

СЕРІЯ: «ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ»

Всеукраїнський науковий збірник

Заснований у травні 2007 року

Виходить 2 рази на рік

№ 2 (23), 2018

Покровськ – 2018

Друкується за рішенням Вченої ради Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (протокол № 5 від 19.12.2018).

У збірнику публікуються наукові статті з питань розвитку творчої особистості в освітньому процесі, які розглядаються в аспектах: теорія та історія освіти і педагогіки; теорія і методика професійної освіти; теорія і практика навчання; теорія і практика виховання; психологія та соціологія освіти і виховання, соціологія управління.

Матеріали збірника розраховані на аспірантів, викладачів, наукових співробітників навчальних та науково-дослідних інститутів.

Засновник і видавець – Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет»

Редакційна колегія: Є.О. Башков, д-р техн. наук, проф., проректор з наукової роботи ДонНТУ (головний редактор); В.М. Алфімов, д-р пед. наук, проф. (відповідальний редактор); М.М. Кабанець, канд. пед. наук, доц. (відповідальний секретар); Єжи Малец (Польща, м. Краків), ректор Краківської Академії ім. Фрича Моджевського, д-р габілітований, проф.; Анна Кожух (Словенія, м. Копер), проф. Приморського університету, д-р габілітований, проф.; О.А. Бочарова (м. Краків, Польща), д-р пед. наук, проф. Краківської Академії ім. Фрича Моджевського, О.Г. Кучерявий, д-р пед. наук, проф.; Т.В. Колбіна, д-р пед. наук, проф., Н.М. Лосева, д-р пед. наук, проф.; Я.М. Бельмаз, д-р пед. наук, проф., О.І. Вовк, д-р пед. наук, доц., Т.К. Завгородня, д-р пед. наук, проф.; О.Г. Солодухова, д-р психол. наук, проф.; Л.М. Хижняк, д-р соціол. наук, проф.; І.Ф. Кононов, д-р соціол. наук; Л.С. Яковицька, канд. психол. наук, доц., М.П. Костюченко, канд. пед. наук, доц.

Збірник зареєстрований в Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 12617-1501Р (від 11.05.2007).

Збірник включено до до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук (рішення Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 26 червня 2014 року та наказу Міністерства освіти і науки України № 793 від 04.07.2014).

ЗМІСТ

<i>Бєлкіна С. Д.</i> Мета і завдання професійної підготовки майбутніх інженерів в умовах неоіндустріалізації	4
<i>Золотарьова О. В.</i> Теоретичні засади педагогічної підтримки обдарованих учнів в Ізраїлі	11
<i>Кабанець М. М.</i> Роль обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти у педагогічній підтримці обдарованих школярів	15
<i>Керекеша-Попова О. В.</i> Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки	21
<i>Колбіна Т. В.</i> Навчання іноземних мов студентів на основі теорії поетапного управління засвоєнням знань	28
<i>Костюченко М. П.</i> Системний підхід у науці та в педагогічних дослідженнях. Ч. 2. Онтологія систем	34
<i>Кушнір А. Т., Кушнір Ю. В., Оверчук В. А.</i> Особливості ставлення до ЛГБТ: від теорії до практики	58
<i>Кушнір Ю. В., Оверчук В. А.</i> Особливості формування толерантного інклюзивного простору у навчальному закладі	63
<i>Piskurska H.</i> Diagnosing the level of motivation and value component of professional plurilingual competence of future managers	66
<i>Попова О. В.</i> Методологічні підходи до формування лінгвокультурної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності	70
<i>Сидоренко Т. В.</i> Історичні та онтологічні аспекти методу Рівіна	76
<i>Скирда А. Є.</i> Культурні варіації обдарованості	85
<i>Хохлова О. А.</i> Зміст економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості в контексті підготовки конкурентоспроможних випускників	89
<i>Чередніченко Г. А.</i> Сучасні тенденції професійно-орієнтованого навчання іноземній мові студентів технологічних спеціальностей	96

УДК 378

Т.В. КОЛБІНА⁵

д-р пед. наук, професор кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ ПОЕТАПНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАСВОЄННЯМ ЗНАТЬ

Обґрунтовано, що навчання іноземних мов на основі теорії поетапного управління засвоєнням знань, формуванням розумових дій та лінгвістичних понять П. Гальперіна створює умови для студентів усвідомлено та послідовно вивчати мовні структури, відпрацьовувати мовленнєві дії з ними, набувати здатність правильно і гнучко використовувати їх у комунікативній діяльності. Таким чином досягається органічне поєднання теорії і практики: засвоєння лінгвістичних понять та їх функціональне використання у мовленнєвій комунікації. Дотримання визначених етапів дозволяє цілеспрямовано управляти процесом засвоєння навчального матеріалу. Такий підхід можна застосовувати у навчанні різних лінгвістичних аспектів (фонетичного, лексичного, граматичного), формуванні всіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо).

Ключові слова: навчання іноземних мов, поетапне формування розумових дій, мова і мовлення, комунікативна діяльність.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах глобалізації суттєво підвищилось значення іноземних мов в особистому житті та професійній діяльності людей. Прагнення до набуття іншомовної комунікативної компетентності створює потужну мотиваційну основу для їх якісного вивчення. Але це тривалий процес, що потребує значних зусиль і часу як з боку викладача, так і з боку студентів, оскільки для формування комунікативних умінь необхідно засвоїти всі аспекти системи іноземної мови (фонетичний, лексико-семантичний, граматичний, орфографічний, стилістичний), які є необхідними для набуття мовленнєвих умінь.

«Іноземна мова» традиційно відноситься до таких дисциплін, основною метою яких є формування насамперед практичних умінь та навичок. Слід зазначити, що у ВНЗ нерідко спостерігається ситуація, коли їх формування відбувається безсистемно і не усвідомлено. Нерідко навчання іноземних мов у ВНЗ часто зводиться до заучування слів та парадигм їх змінювання, а формування мовленнєвих навичок відбувається «шляхом спроб і помилок», без усвідомлення граматичної структури та її відповідної моделі, умов функціонування в комунікативних ситуаціях. Це утруднює засвоєння іншомовного матеріалу й унеможлиблює швидкий перехід до безпосередньої комунікації засобами іноземної мови.

Тож актуальною проблемою є дослідження наукових засадах організації навчальної діяльності з вивчення іноземних мов у ВНЗ, які ґрунтуються психологічних закономірностях засвоєння людиною знань та формування лінгвістичних понять і розумових дій, які сприятимуть усвідомленню формальних структур іноземної мови й набуттю комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема модернізації комунікативної іншомовної компетентності майбутніх фахівців різних напрямів професійної підготовки постійно привертає увагу вітчизняних та закордонних науковців (С. Амеліна, О. Баглай, Л. Барановська, Н. Волкова, І. Зимня, Л. Морська, В. Пасинок, Ю. Пассов, Г. Піскурська, Г. Скуратівська, О. Тарнопольський, С. Тимченко, І. Халеєва, M. v. Cranach, H. Gudjons,

L. Hoffmann, H. Meyer, R. Picht та інші). У їхніх дослідженнях на основі аналізу особливостей професійної діяльності запропоновано моделі, педагогічні умови і технології формування комунікативних умінь, шляхи виховання у студентів професійно значущих особистісних якостей, ціннісних орієнтацій у сучасному світі.

На необхідності організації навчання іноземних мов на засадах діяльнісного підходу наголошується у працях видатних представників педагогічної психології (І. Зимня, П. Гальперін, О. Леонтьєв, Н. Аєблі та інші), які розглядають іноземну мову як віддзеркалення іншої культури і засобу комунікації з її представниками. Але разом з цим актуальним залишається питання, яким чином можна реалізувати діяльнісний підхід у практиці навчання іноземних мов в університеті. «Ключ» до вирішення цього завдання надає теорія поетапного засвоєння знань і формування наукових понять П. Гальперіна, яка ґрунтується на психологічних закономірностях засвоєння людиною інформації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності застосування теорії поетапного засвоєння знань і формування наукових понять П. Гальперіна в якості основи ефективної іншомовної підготовки студентів у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативна іншомовна компетентність передбачає знання мовної системи і навички її застосування в мовленнєвій діяльності. Соціокультурна компетентність формується в процесі вивчення іноземної мови, в якій відбивається не тільки реальний світ, а й свідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, цінності, особливості світосприйняття, тобто вся національна «картина світу». Завдяки вивченню іноземних мов людина долучається до іншої культури, таким чином розширюючи і збагачуючи свій соціокультурний досвід завдяки порівнянню її реалії з рідною культурою.

Мовлення, за влучним висловом Ф. де Соссюра, передбачає не пасивне знання правил, а «діяльність згідно з правилами» [6, с. 26]. Мовленнєва творчість, на його погляд, є «видом практичної (інструментальної) діяльності, що перетворює свідомість з потенційної в актуальну, активно-дієву свідомість» [6, с. 13].

Мовленнєва діяльність – це активний, цілеспрямований процес створення та сприйняття висловлювань, що здійснюється за допомогою вербальних засобів під час взаємодії людей у різних комунікативних ситуаціях. О. Леонтьєвим визначено, що предметом мовлення є думка, засобом – мова як знаково-символічна система, способом – мовлення як психофізіологічний акт, продуктом – висловлювання (текст), результатом – розуміння або нерозуміння думок автора. Структуру мовленнєвої діяльності складають інваріантні для будь-якого виду діяльності компоненти: мотиви, мета, дії та операції як засоби виконання дій, результати (продукти) діяльності [4, с. 25]. Така смислопороджуюча діяльність людини, що викликана потребами соціальної практики, спрямована на вирішення пізнавальних завдань, реалізацію функцій професійної діяльності, особистісними потребами в спілкуванні і взаємодії з іншими.

Л. Виготським досліджено, що засвоєння вербальних засобів іноземної мови відбувається іншим шляхом – прямо протилежним тому, яким йде мовленнєвий розвиток засобами рідної мови [1, с. 244-246]. Рідну мову, за його відомим висловлюванням, засвоюють несвідомо і не спеціально («знизу вгору»), а іноземну – свідомо і з певними намірами («зверху вниз»). Дитина починає розмовляти елементарними реченнями і тільки згодом здатна будувати складні мовленнєві конструкції. Тож розвиток комунікативних умінь засобами рідної мови починається з вільного, спонтанного користування мовою, а завершується усвідомленням структури мовленнєвого висловлювання (фонетичного складу, лексики, граматичних форм, орфографії) і правил його побудови.

У вивченні іноземних мов все відбувається навпаки: спочатку людині необхідно вивчити й активізувати лексику, засвоїти граматичні правила й усвідомити умови реалізації мовленнєвих намірів, і тільки після цього вона набуває вміння будувати спочатку елементарні речення, а потім – більш складніші висловлювання. Спроможність до вільної,

спонтанної іншомовної комунікації з гнучким і правильним використанням граматичних структур досягається великими зусиллями тільки через певний час у результаті постійного тренування в мовленнєвій діяльності.

Науковці (І. Зимня, П. Гальперін, О. Леонтєв та інші) підкреслюють, що умовою успішного засвоєння іноземної мови є комунікативна компетентність рідною мовою, знання особливостей її побудови сприятиме усвідомленню власних розумових дій у процесі вивчення формальної структури і значень лексичних одиниць іноземної мови.

У цьому відношенні для навчання іноземних мов корисною буде розроблена П. Гальперіним [2, 3] теорія поетапного формування розумових дій, яка дозволила створити чітку й послідовну систему навчальних дій, необхідних для орієнтування у навчальному матеріалі й формування наукових понять. Згідно з нею, діяльність виявляється не тільки в зовнішній, а й у внутрішній (розумовій) активності людини. Теорія поетапного формування розумових дій ґрунтується на ідеї, що належна організація зовнішньої діяльності сприяє переходу зовнішніх предметних дій у розумові, вона створює основу раціонального управління процесом засвоєння знань, набуття умінь та навичок, розвитку особистісних якостей людини.

Дослідження П. Гальперіна показало, що найефективнішим є навчання на основі повної і узагальненої системи орієнтирів. Метою етапу попереднього ознайомлення студентів з узагальненою системою орієнтирів, що відбувається у наочній формі (наприклад, картки, на якій зафіксовано послідовність виконання дій) є їх повне усвідомлення. Мета на етапі засвоєння навчального матеріалу полягає у відпрацюванні мовленнєвих дій до їх автоматичного виконання. Перехід від одного етапу до наступного має відбуватися за умови досягнення студентом визначеного рівня засвоєння дії, який дозволяє перенесення набутих умінь на кожний з наступних рівнів.

Наразі програми з іноземних мов і відповідно навчальні матеріали, які пропонуються студентам для засвоєння, перенасичені деталями і положеннями довідкового характеру, тож вони створюють перешкоду для вироблення узагальненої і повної системи орієнтирів. На відміну від традиційного знаннево орієнтованого навчання побудова навчальної діяльності на основі теорії управління засвоєнням знань обов'язково включає етап орієнтування, результатом якого є усвідомлення студентами на основі розробки моделі суттєвих елементів і ознак нового навчального матеріалу, що дозволяє їм психологічно підготуватися до його свідомого засвоєння. Завдяки такій організації у студентів формуються розумові дії і здатність створювати моделі стосовно об'єкта засвоєння, що у майбутньому сприятиме подальшому вивченню іноземної мови.

Слід зазначити, що викладачі, як правило, повідомляють всі необхідні орієнтири, проте вони не утворюють систему, тому тільки частина з них залишається в пам'яті студентів. Наслідком цього є спроби інтуїтивно знайти необхідні орієнтири саме під час мовленнєвої діяльності, що спричиняє численні помилки або неспроможність побудувати повноцінне висловлювання. Наслідком такої організації навчання є зниження мотивації у студентів, тому що процес вивчення іноземної мови здається їм досить важким і малоефективним. Проте у навчанні, побудованому на психологічній теорії управління засвоєнням знань, студенти у своїй діяльності керуються планом дій, що складається на основі повної і узагальненої системи орієнтирів.

Зазвичай, навчання традиційно складається з пояснень викладача (теоретична частина) і вправ (практична частина), які викладач пропонує виконати студентам відразу ж після пояснення нового матеріалу з метою відпрацювання мовленнєвих умінь та навичок. Якщо вони можуть їх зробити без грубих помилок і допомоги підручника, то такий результат розглядається як успішне засвоєння матеріалу. Для такої організації навчального процесу характерним є довільне запам'ятовування студентом наданої інформації, а його навчальна діяльність майже не керується з боку викладача. Основним недоліком такого типу навчання є те, що студенти не усвідомлюють дії, які їм необхідно здійснити, щоб повідомлені

викладачем знання були засвоєні і перетворилися на вміння та навички. За умови організації процесу засвоєння на основі психологічної концепції П. Гальперіна здійснюється подвійний контроль: з одного боку, постійний контроль викладача за діями студентів, а іншого, – їхній самоконтроль за своїми діями згідно з виробленим планом.

Зазначимо, що у навчанні іноземних мов до сьогодні не вирішено питання щодо співвідношення теоретичного і практичного матеріалу, необхідного для розвитку мовленнєвих умінь. Стосовно цього у викладачів є протилежні думки: одні вважають, що основу навчання складає теоретичне засвоєння лінгвістичних правил, і недооцінюють при цьому роль практики; інші розглядають практичні вправи, тренувальну діяльність студентів як найефективніший спосіб засвоєння іноземних мов. Зрозуміло, що навчання, в якому перебільшується значення теоретичних знань (зазвичай, граматичних правил), не може розвивати у студентів необхідні для іншомовної комунікації практичні навички, а інтенсивні практичні вправи без необхідної опори на теоретичні узагальнення не сприяють систематизації навчального матеріалу і його усвідомленого засвоєння. Переконані, що механічне заучування студентами навчального матеріалу або виконання значної кількості практичних вправ без належного теоретичного узагальнення і розуміння розумових дій характеризує процес навчання іноземних мов як стихійний і незрозумілий, оскільки він залишається некерованим з боку викладача і не розвиває гнучкості та оперативності, необхідних для іншомовної комунікативної діяльності.

Отже, обидва підходи до навчання іноземних мов виявляються неуспішними: перебільшення ролі теорії не дозволяє використовувати іноземну мову як засіб комунікації в практичній діяльності, а абсолютизація практичних мовленнєвих вправ перетворює процес навчання в неусвідомлений безсистемний тренувальний процес. Як слушно зауважують Т. Ахутіна (Рябова) та І. Ільєсов, відрив теорії від практики і навпаки означають «погану практику і погану теорію, всі предмети мають на відповідному рівні навчати не знанням, а діяльності [5, с. 266]». Учені справедливо вважають, що правильним шляхом є не обмеження ролі теорії в навчанні, а те, щоб використовувати її інакше, ніж у традиційній методиці [5, с. 266-267]. Теорія має забезпечити вироблення узагальненої і максимально повної системи орієнтирів, які студентам необхідно засвоїти як обов'язковий складник будь-якої діяльності. Це можливо за умови відповідної організації процесу свідомого засвоєння навчальної інформації й управління ним з боку викладача.

Тож, узагальнюючи викладене вище, сформулюємо основні положення стосовно організації навчання іноземних мов на підґрунті психологічної теорії П. Гальперіна:

формування мотиваційної основи дії (у студентів складається позитивне ставлення до мети та завданням майбутньої діяльності, до змісту навчального матеріалу для засвоєння);

представлення лінгвістичних понять у вигляді моделей відтворюють структурно-семантичні особливості іноземної мови (лінгвістичний аспект), й евристичне програмування роботи з ними мають ураховувати закономірності перероблення людиною інформації (психологічний аспект);

визначення орієнтувальної основи мовленнєвої дії і знаходження навчального алгоритму, необхідного для засвоєння даного лінгвістичного явища;

складання «програми» навчальної діяльності, яка включає постійний контроль за виконанням кожної операції, а також самоконтроль процесу засвоєння навчального матеріалу.

Процес вивчення іноземних мов на основі теорії поетапного формування розумових дій і понять доцільно організувати у такій послідовності:

1) представлення студентам мовленнєвого зразка для того, щоб вони набули елементарного мовленнєвого досвіду;

2) ознайомлення їх з граматичною структурою і семантикою лінгвістичної моделі мовленнєвого зразка за допомогою наочних засобів (картки, схеми, формули тощо) і організація навчальної діяльності на їх основі;

3) повідомлення студентам повної основи орієнтувальних дій або самостійне її визначення;

4) організація цілеспрямованої навчальної діяльності студентів над матеріалом з опорою на внутрішню мову (самостійне визначення моделей мовленнєвих прикладів, пошук операцій алгоритму для вирішення різних завдань тощо);

5) виконання тренувальних вправ комунікативної спрямованості, які приводять до згортання окремих операцій алгоритму й автоматизації мовленнєвих навичок;

б) контроль з боку викладача і самоконтроль студентів.

Якщо традиційно процес навчання іноземних мов поділяється на два етапи – теоретичне пояснення матеріалу і виконання практичних вправ, то згідно з теорією засвоєння П. Гальперіна, цей процес складається з пред'явлення навчального матеріалу (демонстрація, пояснення, представлення моделі), мовних вправ (під час їх виконання студент використовує теоретичні знання правил для побудови окремих висловлювань, причому визначені орієнтири допомагають йому вдосконалювати мовленнєві дії), мовленнєвих вправ (включення ізольованих мовленнєвих дій у комунікативний контекст, їх відпрацювання до рівня автоматизованих операцій). За такої послідовності здійснюється орієнтація студентів стосовно об'єкта пізнання, виконуються певні дії з ним для усвідомлення його особливостей, будується мовленнєве висловлювання з метою реалізації конкретного комунікативного наміру. Таким чином відбувається засвоєння форми висловлювання й усвідомлення його змісту.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, організація навчальної діяльності з вивчення іноземної мови на основі теорії поетапного управління засвоєнням знань, формуванням розумових дій та лінгвістичних понять П. Гальперіна дозволяє усвідомлено та послідовно відпрацьовувати мовленнєві структури і забезпечує здатність студентів використовувати їх у комунікативній діяльності. Таким чином досягається органічне поєднання теорії і практики (засвоєння лінгвістичних понять та їх функціональне використання у мовленнєвій комунікації). Дотримання визначених етапів дозволяє цілеспрямовано управляти процесом засвоєння навчального матеріалу. Таку систему можна застосовувати у навчанні різних лінгвістичних аспектів (фонетичного, лексичного, граматичного), формуванні різних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо).

Подальше дослідження буде спрямоване на дослідження шляхів формування свідомості мовної особистості засобами іноземної мови.

Список використаної літератури

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
2. Гальперин П. Я. К психологии формирования речи на иностранном языке / П. Я. Гальперин // Психологические основы обучения неродному языку: хрестоматия / сост. А. А. Леонтьев. – М. : Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – С. 238-248.
3. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследование мышления в советской психологии. – М. : Наука, 1966. – С. 236–277.
4. Леонтьев А. А. Речевая деятельность // Основы теории речевой деятельности / [отв. ред. А. А. Леонтьев]. – М. : Наука, 1974. – С. 21–28.
5. Рябова (Ахутина) Т. В. О применении концепции управления усвоением в обучении русскому языку иностранцев / Т. В. Рябова (Ахутина), И. И. Ильясов // Психологические основы обучения неродному языку : хрестоматия / сост. А. А. Леонтьев. – М. : Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – С. 254–287.

6. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию / Ф. де Соссюр. – М. : Прогресс, 1974. – 695 с.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2018

Т. В. Колбина

Харьковский национальный экономический университет имени С. Кузнеця

Обучение иностранным языкам студентов на основе поэтапного управления усвоением знаний

Обосновано, что обучение иностранным языкам на основе поэтапного управления усвоением знаний, формированием умственных действий и лингвистических понятий П. Гальперина создает условия для студентов осознанно и последовательно изучать языковые структуры, отрабатывать речевые действия с ними, приобретать способность использовать их в коммуникативной деятельности. Таким образом достигается органическое соединение теории и практики: усвоение лингвистических понятий и их функциональное использование в речевой коммуникации. Соблюдение определенных этапов позволяет целенаправленно управлять процессом усвоения учебного материала. Такой подход можно применять в обучении разных лингвистических аспектов (фонетического, лексического, грамматического), формировании всех видов речевой деятельности (говорения, чтения, аудирования, письма).

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, поэтапное формирование умственных действий, язык и речь, коммуникативная деятельность.

T.V. Kolbina

S. Kuznets Kharkiv National University of Economics

Teaching foreign languages of students on the basis of step-by-step knowledge acquisition control theory

In contrast to the traditional teaching of foreign languages, which is divided into two stages – a theoretical explanation of the material and the implementation of practical exercises, this process, according to the theory of P. Galperin, consists of the following stages: presentation of educational material (demonstration, explanation, presentation of the model of linguistic object cognition), language exercises (application of theoretical knowledge on the construction of utterances, improvement of speech acts on the basis of certain orientations), speech exercises (the inclusion of isolated speech acts in the communicative context, their working out to the level of automated operations). In this sequence students orientate towards the linguistic object of cognition, certain actions are carried out with it in order to realize its peculiarities, a speech utterance is made in order to realize a concrete communicative intention. Thus, the learning of expression forms and comprehension of their content is carried out.

It is substantiated that the teaching of foreign languages on the basis of P. Galperin's theory of step-by-step knowledge acquisition control, the formation of mental actions and linguistic concepts creates conditions for students to consciously and consistently study the language structures, to work out speech acts with them, to acquire the ability to correctly and flexibly use them in communicative activities. In this way, an integrated combination of theory and practice is achieved: the assimilation of linguistic concepts and their functional use in speech communication. Compliance with certain stages makes it possible to purposefully manage the process of learning the material under study. This approach can be used in teaching various linguistic aspects (phonetic, lexical, grammatical), in formation of different types of speech activity (speaking, reading, listening, writing).

Key words: teaching foreign languages, the stage-by-stage formation of mental actions, language and speech acts, communicative activities.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Наукові праці Вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»**

Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія»

Всеукраїнський науковий збірник

№2 (23), 2018

(українською, російською, англійською мовами)

Адреса редакції: Донецька область, м. Покровськ, пл. Шибанкова, 2, ДонНТУ, к.3.217, кафедра мовної підготовки.

Редагування: А. В. Зиль, М. М. Кабанець

Рецензування: В. М. Алфімов, О. Г. Кучерявий, Т. В. Колбіна

Усі прийняті до друку статті обов'язково рецензуються

Формат (60×84¹/₈). Ум. друк. арк. 14.
Тираж 300 прим.

Видавець: Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет».

пл. Шибанкова, 2, м. Покровськ, Донецька область, 85300, Україна; тел.: (06239) 2-03-09

Свідоцтво про державну реєстрацію суб'єкта видавничої справи: серія ДК №4911 від 09.06.2015

Виготовлювач: Типографія ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», пл. Шибанкова, 2, м. Покровськ, Донецька область, 85300, Україна